

در سال‌های اخیر شاهد پیشرفت صنعت دیجیتال در کشورهای دنیا بوده‌ایم. برنامه‌ریزی و استفاده مناسب از امکانات و لوازم این حوزه، به طبع بر مسائل اقتصادی آن‌ها نیز موثر بوده است. تبادل داده، یکی از همکاری‌های موفق در این حوزه بود که بین حاکمیت و بخش خصوصی شکل گرفت و در نهایت به قدرتمندتر شدن هر دو طرف انجامید. این اتفاق در کشور ما همچنان با چالش‌ها و دغدغه‌هایی روبه‌رو است که برطرف شدن آن‌ها کمک بزرگی به حوزه کسب و کارها و رشد اقتصاد خواهد کرد. از این جهت برای بررسی موانع و چالش‌های دولت برای به اشتراک گذاری داده‌ها، با مهدی مظفری، مدیر کل پایش، ممیزی و نظارت سازمان فناوری اطلاعات ایران به گفت‌وگو پرداختیم.

در ابتدا یک توضیحی درباره انواع داده‌ها، تفاوت آن‌ها و قوانین این حوزه ارائه دهید.

در حکمرانی داده مبحثی تحت عنوان اپن دیتا وجود دارد که در همه کشورها مرسوم است. از سال ۹۸ هم در ایران به صورت جدی در سامانه‌ای استارت‌خورد. براساس قانون دوام، یعنی قانون مدیریت داده، داده‌ای که خارج از شمولیت قانون دوام نباشد، داده باز محسوب می‌شود. در دنیا این اتفاق مرسوم است که دستگاه بعد از مدتی که از داده‌ها استفاده می‌کند، آن‌ها را برای استفاده مجدد منتشر می‌کند. اصطلاحاً دیتا ماینینگ انجام می‌شود و قاعدتاً این به اشتراک گذاری داده، به ایجاد خدمات و سرویس‌های جدید دیگر منجر می‌شود.

به عنوان مثال این داده‌ها اگر در اختیار یک تیم مانند تیم فناوری اطلاعات باشد، ممکن است ایده‌ای به ذهن آن‌ها برسد که می‌توان فلان سرویس را هم به وجود آورد. اما هنگامی که این داده‌ها به صورت عمومی در جامعه انتشار پیدا می‌کند، تنوع ایده‌ها و سرویس‌هایی که می‌توان از آن داده‌ها خلق کرد به شدت زیاد می‌شود.

ما ۲۷ پایگاه داده اصلی در کشور داریم مانند داده‌های سازمان ثبت احوال که بر اساس قانون دوام، کسی اجازه دسترسی به آن‌ها را ندارد؛ چون بحث اطلاعات خصوصی شهروندان مطرح است. این‌ها داده‌هایی هستند که بر اساس قانون، نباید انتشار عمومی داشته باشند. جدا از این داده‌ها، هر داده‌ای که دستگاه بتواند جهت بهره‌برداری در اختیار مجموعه‌های دانشگاهی و پژوهشگاهی قرار بدهد، به معنی بازاستفاده از داده است.

داده‌هایی که در حوزه قانون دوام قرار می‌گیرند، داده ملی کشور هستند. استفاده و بهره‌برداری از این پایگاه داده‌ها، در قالب سرویس میسر است. یعنی اینکه ثبت احوال یک پایگاه داده ملی به شمار می‌رود و شما نمی‌توانید بدون دلیل اطلاعات آن را انتشار دهید؛ اما به صورت استعمال می‌توانید از آن استفاده کنید. به عنوان مثال شما هنگامی که می‌خواهید از سایت رجالیط خریداری کنید، کد ملی خود را وارد می‌کنید و نام و نام خانوادگی شما نمایش داده می‌شود. این سامانه بر فرض سامانه استعمال کد ملی است. به این دلیل بر استعمال تاکید می‌کنم که در آن مجموعه اطلاعات و داده‌ها در اختیار مخاطب قرار نمی‌گیرد؛ به اصطلاح بانک دیتا داده نمی‌شود. این حالت در اپن دیتا وجود دارد که مراکز یا دانشگاه‌هایی که می‌خواهند از آن بهره ببرند، کل دیتا را دریافت می‌کنند.

اما در استعمال گرفتن، اطلاعاتی که دریافت می‌شود موردی است. به این شکل که در قالب یک کد ملی، می‌خواهند که نام و نام خانوادگی را دریافت کنند. پس از آن به صورت سرویس وارد دستگاه دیگری می‌شود. دو نوع سرویس وجود دارد. نوع اول

سرویس‌های GSP است. یعنی استعمال‌هایی در قالب قانون دوام داریم که خدمات دستگاهی است و بین دستگاه‌ها تبادل می‌شود. به عنوان مثال استعمال کد ملی و کد پستی برای فلان بانک، به این سرویس مرتبط است. نوع دوم، سرویس PGS نام دارد که شامل استعمال‌هایی است که به بخش خصوصی داده می‌شود و آن‌ها می‌توانند از آن بهره ببرند.

در حال حاضر شرایط تبادل داده بین کسب و کارها چگونه است؟ آن‌ها از اطلاعات و دیتاها به چه میزان استفاده می‌کنند؟

در بحث اپن دیتا سامانه DATA.GOV نوظهور است و در سال ۹۸ استارت خورد. معمولاً دستگاه‌ها دیتاهایی را روی سایت GOV.IR قرار می‌دهند. نکته‌ای که وجود دارد این است که این دیتاها برای اینکه برای جامعه هدف خود قابل استفاده شوند، باید به داده‌های فنی‌تری تبدیل شوند. تقریباً می‌توان گفت بعضی از این دیتاها قابل استفاده و بعضی از آن‌ها هم قابل استفاده نیستند. بیشتر این دیتاها به شکل آمار هستند و نمی‌شود روی آن‌ها تحلیل خاصی انجام داد.

در سازمان فناوری اطلاعات برای تبدیل کردن این سامانه، به سامانه‌ای بهینه و کاربردی برای جامعه هدف خود، در حال باز طراحی جمعی از سامانه DATA.GOV هستیم که به زودی رونمایی می‌شود و خلاهایی را که پیش از این در سامانه وجود داشته را پوشش می‌دهد. یکی از بزرگ‌ترین خلاهای آن این است که داده‌ها در جامعه مورد نیاز، برای بهره‌برداری تمیزتر باشند.

در خصوص دیتاهای پایگاه داده‌های ملی بالاترین آمار، آمار ترانکنش GSP سازمانی ما است که رکوردهای میلیاردی راثبت کرده است. فکری که کم تقریباً بالاتر ۳ یا ۴ میلیارد ترانکنش استعلامی را در یک سال به ثبت رسانده بود. این استعمال‌ها توسط دستگاه‌ها یا شرکت‌های خصوصی که همان کسب و کارها هستند، صورت گرفته بود و از داده‌های حاکمیت به صورت استعمال استفاده کرده بودند.

در بحث DATA.GOV این استفاده کم‌تر صورت می‌گیرد. به دلیل اینکه هنوز دستگاه‌های ما از قرار دادن دیتاهای خود در محیطی مانند DATA.GOV واهمه دارند. فکری که این کار با منشورهای سازمان تناقض دارد. در صورتی که مکانیزم‌ها و قوانین‌هایی وجود دارد که در آن‌ها مشخص شده که چه داده‌هایی مربوط به حریم خصوصی و چه داده‌هایی، داده‌ی امن محسوب می‌شوند. این داده‌ها قابل استفاده برای عموم است. شما می‌توانید آن را نشر دهید و مردم از آن استفاده کنند.

منظور از مردم، جوامع دانشگاهی و جوامع بیزینسی یعنی شرکت‌ها و استارت‌آپ‌هایی که می‌توانند از این داده‌ها استفاده کنند. به عنوان مثال داده‌هایی در حوزه جغرافیا و وضعیت آب و هوا وجود دارد که سازمان فضایی ایران مشکلی با نشر عمومی این اطلاعات ندارد. بسیاری از استارت‌آپ‌ها از آن استفاده می‌کنند. آن‌ها را تحلیل می‌کنند و با استفاده از نتایج آن‌ها، سرویس و خدماتی را ارائه می‌کنند.

از سمت حاکمیت چه دغدغه و چالش‌هایی برای به اشتراک گذاری اطلاعات و داده‌ها وجود دارد؟

چالش‌هایی که وجود دارد به دلیل نوع نگاه خاصی است که دستگاه‌ها به موضوعات امنیت و انحصار دارند. نگاه امنیتی به داده‌ها و تاکید بر حریم خصوصی در بحث داده‌های ملی بسیار درست است. اما وجود نگاه امنیتی به داده‌هایی که می‌توان از آن‌ها مصرف عمومی کرد درست نیست. در بحث اپن دیتا نباید این نوع نگاه و تفکر وجود داشته باشد. با صدور

در سازمان فناوری اطلاعات برای تبدیل کردن این سامانه، به کاربردی برای جامعه هدف خود، در حال باز طراحی جمعی از سامانه DATA.GOV هستیم که به زودی رونمایی می‌شود و خلاهایی را که پیش از این در سامانه وجود داشته را پوشش می‌دهد